

Část druhá míří do nedávné minulosti. Už sám název kapitoly *Sovětské Rusko* vypovídá, že zpovídány budou především osobnosti éry Sovětského svazu, mnohdy ovšem spíše jejich pozůstalí příbuzní. Témata jako Gulag, Stalinova éra, perestrojka, okupace Československa či katastrofa Černobylské jaderné elektrárny přiblíží Maxim Šostakovič, Jevgenij Džugašvili, Vitalij Kličko či Michail Gorbačov. Méně politiky, více soukromých věcí, odstup – to jsou charakteristické rysy této kapitoly.

Poslední část je víceméně kulturní, jelikož kapitola *Rusko bez politiky* přináší rozhovory například s autory světoznámé grotesky pro děti Jen počkej zajíci, pány Svetozarem Rusakovem a Alexejem Kotěnočkinem, či oficiální překladatelkou Kunderových děl Ninou Šulginovou. Dává čtenáři možnost nahlédnout do Ruska obyčejného, všedního, zábavného i smutného.

Dvacet sedm osobností, průřez politikou, historií, kulturou i lidskou všedností. Petr Vavrouška je zkušený novinář. Nebojí se témat v dnešním Rusku tabuizovaných, jeho otázky jsou leckdy značně investigativní až „rýpavé“. Před každým rozhovorem stojí krátké, ale velmi výstižné autorovo uvedení do tématu rozhovoru a rozměrech zpovídané osobnosti. Jak sám Vavrouška podotýká, kniha se může zdát velmi kritická a negativní vůči Vladimíru Putinovi, strůjci dnešního společenského systému v Rusku, ale „*to byl záměr. Chtěl jsem upozornit na ty odstíny ruské duše, ze kterých jde strach, které mají pořád v sobě více toho sovětského než ruského.*“ Tato citace může dobře postihnout vztah autora k současnému premiérovi Ruska, ale asi i k Rusku současnému

Tomáš Vejmělek

Jure Vidmar, **Democratic Transition and Democratic Consolidation in Slovenia**. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008. 251 s. ISBN 978-3-631-57075-3

Po Titově smrti v roce 1980 se rozhořel boj o místo v čele SFRJ a naplno vypukla krize uvnitř země. K ekonomickým problémům se přidaly i problémy společenské a enormní růst nacionalismu či opozičních proudů. Slovinské a chorvatské úsilí o větší decentralizaci země stálo v ostrém rozporu s centralizační politikou Slobodana Miloševiče a jeho snahou udržet pod srbským vedením celistvost Jugoslávie. Rozdílné přístupy jednotlivých republik o budoucnosti federace způsobily krach jednání o veškerých reformách federativního uspořádání a následně vedly k vyhlášení nezávislosti Slovinska a později také Chorvatska na SFRJ.

Slovinský proces demokratizace se výrazně lišil od souběžných demokratizačních procesů ve střední a východní Evropě, neboť Slovinsko jako součást Jugoslávie nikdy nepatřilo do sovětského bloku. Bělehrad naopak uplatňoval vlastní, na Sovětském svazu značně nezávislou zahraniční politiku a těšil se relativní otevřenosti k Západu. Jugoslávský ekonomický model autoregulace socialismu byl také výrazně odlišný do sovětského modelu centrálního plánování. Slovinsko bylo na konci 80. let díky svým vazbám na Západ a západní technologie nejbohatší republikou federace a zcela logicky nechtělo finančně doplácet na další méně rozvinuté republiky. Zároveň se nikdy zcela neztotožnilo s ideou jugoslávství a od samého počátku mělo problematický vztah k Jugoslávské lidové armádě, sloužící později výhradně

srbskému nacionalismu, který zásadně odmítalo. Přechod k demokracii a samostatnosti byl však komplikován také západními mocnostmi, které v první fázi usilovaly o udržení jugoslávské federace a v neposlední řadě také faktem, že Slovinsko nemělo nikdy vlastní stát, a tedy ani zkušenosti s demokracií.

Kniha je Vidmarovou dizertační prací a zkoumá slovinský demokratizační proces a srovnává jej s podobnými procesy v post-komunistických zemích střední a východní Evropy. Její první část obsahuje teoretický rámec, představující koncepty a historické pozadí problematiky, autor tu vysvětluje pojmy jako demokracie, demokratické a nedemokratické režimy, demokratizace, tranzice či konsolidace. Tato kapitola slouží k porozumění určitým charakteristickým rysům slovinského demokratizačního procesu, které mají své kořeny v historii, v typologii přechodů k demokracii vychází z rozdělení Samuela Huntingtona, který Slovinsko zařadil do tzv. třetí demokratizační vlny, probíhající od roku 1974.

Zvláštní pozornost je věnována vývoji politického života v rámci Rakouska-Uherska a především Socialistické federativní republiky Jugoslávie. Slovinsko mělo v rámci SFRJ určitý stupeň státnosti, včetně republikové ústavy a mnoha kompetencí, jimiž oplývala výhradně slovinská státní moc. Významný faktor slovinské demokratizace také představoval odlišný jugoslávský ekonomický systém, relativně vysoká otevřenost k Západu a hospodářské vazby na západoevropské země.

Druhá kapitola vysvětluje slovinský proces tranzice, tedy přechodu k demokracii, jak v jugoslávském kontextu, tak v kontextu vnitřní situace v samotném Slovinsku. Slovinsko (spolu s Chorvatskem) nejvýrazněji volalo po reformě stávajícího jugoslávského politického i ekonomického modelu směrem k větší demokratizaci a decentralizaci. V ekonomické oblasti se jednalo především o privatizaci státem vlastněných podniků, liberalizaci trhů, volný domácí i zahraniční obchod či makroekonomickou stabilizaci. V politické oblasti bylo ideou rozvolnění a vytvoření konfederace. Plány na demokratizaci SFRJ selhaly, což je podle autora dáno dvěma faktory- ekonomickým a nacionalistickým.

Demokratizační snahy byly značně usnadněny skutečností, že Slovinsko bylo oproti ostatním jugoslávským republikám národnostně relativně homogenní zemí. Navíc došlo ke shodě Svazu slovinských komunistů (*Zveza komunistov Slovenije*) s opozičními silami, neboť oba proudy se shodly na odtržení od SFRJ a na určité formě pluralismu. V letech 1988 a 1989 se objevily první demokratické politické strany a v listopadu 1989 se spojily do koalice DEMOS, která posléze zvítězila v prvních demokratických volbách v dubnu 1990. Na jedné straně tak Slovinsko mělo demokraticky zvolené zástupce na dříve komunistických postech, na straně druhé bylo nadále součástí nedemokratické federace. Zvláštní roli (byť ne tolik výraznou jako například v Polsku) hrála v demokratizačním procesu také katolická církev, ostatně slovinští křesťanští demokraté představovali nejsilnější členek koalice DEMOS. V mezinárodním kontextu se však s výjimkou Německa slovinská demokratizace nesetkala s výraznější podporou.

Třetí kapitola je věnována procesu „od tranzice ke konsolidaci.“ Zde je nutné připomenout, že oba termíny se do značné míry překrývají a je proto obtížné je vždy přesně odlišit. Termín demokratická tranzice popisuje proces změny režimu od autoritářského k demokratickému, v němž politické elity respektují liberálně demokratické principy.

Naproti tomu demokratická konsolidace je více komplexním a dlouhodobějším procesem, v němž dochází k institucionalizaci nových demokratických pravidel do politického života. Principy demokratické politiky se začaly objevovat na konci 80. let a postupně se etablovaly během let devadesátých. Pro Slovinsko byla na počátku 90. let typická absence dominantního politického bloku (pokud nepočítáme volební koalici DEMOS, která se na počátku roku 1992 rozpadla a umožnila konsolidaci stranického systému) a také silná personifikace politických stran, která však postupně oslabuje. Velmi zásadním rysem slovinského politického života je stabilita vlád, neboť nastavení politického systému v podstatě neumožňuje existenci menšinové vlády. Autor tu svůj výklad podložil detailním výkladem institucí politického systému včetně specifických opatření (např. veto konstruktivní nedůvěry), volebního systému či výsledků jednotlivých parlamentních a prezidentských voleb.

Závěrečná čtvrtá kapitola shrnuje úspěchy či neúspěchy slovinského demokratizačního procesu a porovnává je se souběžnými procesy v jiných zemích. Zdůrazňuje přitom specifickou slovinštinu přechodu k demokracii s ohledem na příznivější podmínky dané členstvím v SFRJ. Lze konstatovat, že konsolidace ve Slovinsku proběhla rychleji než v post-sovětských zemích díky odlišným ekonomickým a politickým rysům jugoslávského komunistického systému. To je patrné především na stabilitě slovinských vlád, poměrně rychlé konsolidaci stranického systému a relativně snadnému přechodu k tržnímu hospodářství.

Iveta Bůžková

Julia von Dannenberg, *The Foundations of Ostpolitik: The Making of the Moscow Treaty between West Germany and the USSR*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 301 s. ISBN 978-0-19-922819-5

Je zřejmé, že pokud oba německé státy hrály specifickou roli v celém systému po druhé světové válce, výjimkou nemohlo být ani období détente. Otázka Ostpolitik a spory ohledně její ideální podoby od konce 60. let 20. století byly do značné míry klíčové ve vnitřní i zahraniční politice Spolkové republiky a měly výrazný dopad na vývoj vztahů mezi oběma bloky.

Julia von Dannenbergová, která natočila několik dokumentů pro německou televizní stanici ZDF, je novinářkou, editorkou a politickou analytičkou specializující se především na moderní dějiny. V publikaci, která je založená na výsledcích její disertační práce a která staví na nově uvolněných primárních pramenech, se autorka soustředila zvláště na německý přístup k tzv. Moskevské smlouvě, která byla uzavřena mezi Spolkovou republikou a SSSR v srpnu 1970. Podpisu této smlouvy pochopitelně předcházelo utváření pozice nejprve na domácí politické scéně a následně vyjednávání Brandtovy vlády se Sověty.

Odlišnostem v přístupu Kiesingerovy CDU/CSU a v roce 1969 nastupujících Brandtových socialistů autorka věnuje poměrně velký prostor v první polovině knihy. Spor tkvěl zejména v uznání statu quo, co se týče poválečných hranic, ke kterému měly konzervativní